

Балабін В. В.,*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри військового перекладу**Військового інституту**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**<https://orcid.org/0000-0002-3988-2632>***Лісовський В. М.,***заслужений працівник освіти України,
начальник кафедри військового перекладу**Військового інституту**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**<https://orcid.org/0009-0001-6801-6434>*

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ «ДИСКУРС» І «ВІЙСЬКОВИЙ ДИСКУРС» У ТЕОРІЇ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. Стаття продовжує висвітлення наукової проблематики теорії військового перекладу, започатковане на сторінках цього видання у 2017–2018 роках, коли було визначено об'єкт і предмет цієї теорії, методологічно обґрунтовано вимоги до військового перекладача, описано жанрово-стильову специфіку військового перекладу. Метою статті є методологічне визначення термінів «дискурс» і «військовий дискурс», що належать до базових одиниць філолого-мовознавчого рівня професійної компетенції військового перекладача і потребують обов'язкового активного репродуктивного засвоєння здобувачами – майбутніми військовими перекладачами. Проаналізовано зміст понять «дискурс» і «військовий дискурс», наявні термінологічні дефініції, проведено порівняння їхніх атрибутивних/диференційних ознак. Наголошено на необхідності засвоєння теоретичних засад термінотворення, логіко-концептуальних і лінгвостилістичних параметрів конструювання дефініцій спеціальних термінів і понять заради успішного виконання військовим перекладачем робіт, пов'язаних з унормуванням, нормалізуванням, кодифікуванням і гармонізуванням військової термінології, підготовкою військових термінологічних стандартів, формуванням і підтриманням інформаційної бази даних стандартизованих військових термінів, укладанням глосаріїв і багатомовних військових словників різних типів. За підсумками дослідження сформульовано такі дефініції термінів: дискурс – когнітивно-лінгвальна форма об'єктивації смислів у мовленні й текстах навколо певних концептів з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників; військовий дискурс – різновид дискурсу, що об'єктивується у сфері діяльності збройних сил навколо концептів «війна», «військо», «озброєння».

Ключові слова: перекладознавство, військовий переклад, теорія військового перекладу, термінотворення, дискурс, військовий дискурс.

Постановка проблеми. Стаття продовжує висвітлення наукової проблематики теорії військового перекладу (далі – ТВП), започатковане на сторінках цього видання ще

у 2017–2018 роках, коли було визначено об'єкт і предмет ТВП [1] як спеціальної теорії перекладознавства, методологічно обґрунтовано вимоги до військового перекладача [2] – головного суб'єкта системи лінгвістичного забезпечення військ, що було зроблено за результатами дослідження функцій його службової діяльності, уточнення змісту й структури професійної компетентності та з метою розроблення професійних і освітніх стандартів; описано жанрово-стильову специфіку військового перекладу [3], уточнено його основні (обов'язкові) та факультативні (необов'язкові) жанрово-стильові параметри. Оскільки одним із методологічних завдань ТВП є унормування спеціальних одиниць її концептуального апарата, розглянемо проблему визначення термінів «дискурс» і «військовий дискурс» з позицій теорії та практики військового перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дискурсу є предметом багатьох філологічних досліджень. Для ілюстрації тематичної розгалуженості сучасних розвідок, пов'язаних з терміном/поняттям «дискурс», достатньо ознайомитися з публікаціями на сторінках цього авторитетного видання. Лише за 2025–2026 роки опубліковано 49 (!) наукових статей, мета яких прямо пов'язана з поняттям «дискурс» (№ 71 – 2 статті; № 72 – 2; № 73 – 5; № 74/1 – 6; № 74/2 – 1; № 75 – 7; № 76 – 9; № 77 – 10; № 78 – 7). Аналіз згаданих публікацій дозволив виокремити 40 (!) типів/різновидів дискурсу (подається за найменуванням авторів цих статей): 1) науковий; 2) польськомовний лінгвістичний; 3) інтернет-дискурс; 4) епістолярний; 5) кінодискурс; 6) медіадискурс; 7) воєнно-політичний; 8) військовий; 9) воєнний; 10) англомовний; 11) спортивний медіадискурс; 12) інституціональний; 13) англомовний освітній; 14) журналістський; 15) цифровий; 16) китайськомовний політичний; 17) екологічний; 18) неklasичний художній; 19) публіцистичний; 20) англомовний медіадискурс; 21) політичний; 22) німецькомовний публіцистичний; 23) французькомовний політичний; 24) бізнес-дискурс; 25) професійний психологічний; 26) онлайн-гастрономічний дискурс на різдвяну тематику; 27) бізнес-медіа дискурс; 28) науково-популярний;

29) іспанськомовний медіадискурс; 30) дистопічний; 31) український епічний; 32) художній; 33) публічний медіадискурс; 34) рекламний; 35) військовий медіадискурс; 36) іспанський кінодискурс; 37) науково-технічний; 38) англomовний детективний; 39) британський пісенний; 40) сугестивний. Водночас не всі дослідники вважають за доцільне уточнити значення або навести варіант дефініції для такого багатозначного терміна/поняття сучасної лінгвістики і перекладознавства як «дискурс».

У своїй праці ми спиралися на висновки відомих українських філологів С. Єрмоленко [4], Ф. Бацевича [5], О. Селіванової [6] та ін. науковців, судження та ідеї яких належним чином процитовано по тексту основної частини статті. На особливу увагу заслуговує ґрунтовна аналітична праця І. Корольова [7], що містить 88 наукових джерел з проблем дискурсу.

Під час розроблення цієї статті автори використовували велику мовну модель Gemini Google [8] для первинного пошуку джерел, узагальнення окремих елементів одержаної інформації та перекладу. Після використання цього інструменту автори ретельно перевірили інформацію, відредагували її та взяли на себе повну відповідальність за фінальний зміст цієї публікації.

Мета статті полягає у методологічному визначенні термінів «дискурс» і «військовий дискурс» для цілей і завдань ТВП, з урахуванням багаторічного (1993–2026 роки) досвіду підготовки військових перекладачів у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, реальної практики перекладацького супроводу в Збройних Силах України та успішного виконання інших завдань лінгвістичного забезпечення військ.

Виклад основного матеріалу. Сутність проблеми полягає в тому, що в сучасних перекладознавчих, мовознавчих і літературознавчих дослідженнях слово «дискурс» слід розглядати не просто як спеціальний *термін* або *поняття*, а як *категорію* філологічної науки – «гранично загальне фундаментальне поняття, що виражає найбільш істотні відносини тих чи інших галузей дійсності, знання й діяльності» [9, с. 129]. У ТВП терміни/поняття «дискурс» і «військовий дискурс» належать до базових одиниць філолого-мовознавчого рівня професійної компетенції військового перекладача [9, с. 132–135], що потребують обов'язкового активного репродуктивного (а не рецептивного) засвоєння здобувачами вищої освіти – майбутніми військовими перекладачами.

1. Зміст поняття «дискурс». У науковому середовищі слово «дискурс» часто використовують не як вузькоспеціальний термін, що визначає базову категорію філологічної науки, а як вишуканий, елегантний синонім для понять «текст» та/або «мовлення». Цю тенденцію слововжитку відбиває і нормативний словник сучасної української мови: «Дискурс, у, ч. Зв'язний текст, надфразна єдність. Під дискурсом звичайно розуміють мовлення, вписане в комунікативну ситуацію (з наук. літ.); Мовець, будуючи дискурс або його фрагменти (мовленнєві жанри, мовленнєві акти, висловлення), спирається на свої внутрішні неповторні особистісні комунікативні смисли (з наук. літ.)» [10].

Ясна річ, що для досвідченого науковця-філолога навіть такого суперлаконічного визначення («дискурс – зв'язний текст, надфразна єдність») буде достатньо, адже слово/ознака *текст* миттєво викликає професійні асоціації з мовленнєво-розумовими, психолінгвальними й прагматичними чинниками соціокультурної комунікації.

Видатна українська мовознавиця С. Єрмоленко визначає термін/поняття «дискурс» за трьома варіантами дефініцій:

«1. Одиниця спілкування, більша за речення, в якій наявні міжреченнєві зв'язки забезпечують цілісність і зв'язність висловлювання, логічне розгортання думки.

2. Висловлення як безпосередня мовна діяльність, що реалізується у конкретній життєвій ситуації, у певній формі спілкування, поведінки, міміки, жестів, настрою мовця, а також у характерних соціокультурних, психолінгвальних умовах, коли на перший план виступає соціальна роль мови.

3. Текст (письмовий і усний), об'єднаний наскрізною ідеєю, одним мотивом; розглядається у широкому контексті його творення і сприймання, тобто відбиває національно-культурні, соціальні, психічні умови авторської мовотворчості» [4, с. 142].

Третій варіант дефініції повністю продубльовано в Тезаурусі з лінгвістичної термінології лінгвістичного порталу «MOVA.info», де додатково зазначено, що термін *дискурс* перебуває в асоціативному зв'язку з терміном *текст* – «зв'язною мовою, письмовим чи усним повідомленням, що характеризується змістовою і структурною завершеністю, орієнтацією автора на певного адресата [11].

«Різні ситуації спілкування зумовлюють специфічну будову дискурсу – судового, дипломатичного, навчально-освітнього, розважального тощо. Виникнувши як поняття «продукту мовлення», різновиду усного спілкування, дискурс розширив своє значення: цю назву почали застосовувати також до різних писемних форм комунікації. Однак первинний зміст дискурсу – «розмова», «діалог», «усне спілкування» – у цьому значенні названого поняття переважає» [4, с. 142].

За висновками Ф. Бацевича, дискурс, з одного боку, – це текст, що занурений у життя, з особливою граматиною, лексикою, правилами слововживання і синтаксису, а з іншого, – живе спілкування, комунікація, когнітивно-мовленнєве, інтерактивне явище з усіма відповідними складовими спілкування [5, с. 12–13].

На думку О. Селіванової, «у сучасній науковій літературі дискурс має переважно чотири значення: 1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, «занурений» у життя; 2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.); 3) стиль, підмова мовного спілкування; 4) зразок мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних. Інші значення дискурсу трапляються значно рідше і переважно в нетермінологічному вживанні» [6, с. 568–569].

Глибоко й детально проаналізував поняття, визначення, структуру й типологію дискурсу І. Корольов [7]. За підсумками вивчення 88 наукових джерел, він навів 36 *дефініцій дискурсу* в наукових працях відомих філологів [7, с. 286–288]. З точки зору І. Корольова, «в сучасній лінгвістиці під *текстом* розуміється абстрактна, формальна конструкція, під *дискурсом* – різні види її актуалізації, розглянуті з погляду ментальних процесів у зв'язку з екстралінгвістичними факторами» [7, с. 290]. «Дискурс (у вузькому розумінні) – це зв'язна послідовність мовних одиниць, створювана мовцем для слухача в певний час, у певному місці, з певною метою. –

пише дослідник. – Ми розуміємо поняття *дискурс* ширше, як складне комунікативне явище, як усну мовленнєву дію, враховуючи соціальний контекст, що дає відомості про учасників комунікації та їхні характеристики, а також процеси виробництва й сприйняття повідомлення [7, с. 290–291]. І. Корольов зафіксував 72 (!) *типи дискурсу*: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, науковий, педагогічний, військовий, релігійний, містичний, медичний, діловий, корпоративний, спортивний, художній, сценічний рекламний, масово-інформаційний та ін. [7, с. 294–296], визначив основні універсальні та специфічні властивості окремих типів дискурсу: художнього, невербального, педагогічного, юридичного, судового, наукового, корпоративного, емоційного, гастрономічного, ритуального, банківського [7, с. 296–301].

2. Порівняння ознак дискурсу і тексту. Попри те, що у багатьох дефініціях *дискурс* визначено як *текст* (напр., «дискурс – зв'язний текст, надфразна єдність» [10]), у ТВП ми розрізняємо ці суміжні, але не тотожні поняття. Для порівняння ознак дискурсу і тексту скористуємося результатами дослідження О. Галич [12], яка визначила 15 типів відмінностей між текстом та дискурсом, представивши їх у зручній для аналізу таблиці [12, с. 29–30]. Узагальнимо визначальні атрибутивні ознаки цих понять:

– *дискурс*: первинний, з часом стає текстом, який адресат може знову перетворити на дискурс, збагативши його внаслідок своєї когнітивної, психологічної, естетичної діяльності часом, місцем, обставинами спілкування; містить дискурсивний контекст («живі» обставини спілкування, учасників комунікації, вказує на час та місце дії); одиниця комунікативного аналізу, що складається з висловлень, які об'єднують і власне речення, і соціальний контекст їхнього використання; одиниця соціолінгвальна, інтерактивна; мовленнєва дія або мовленнєвий акт; паралінгвістичні засоби представлені повною мірою; одиниця динамічна (функція); є континуумом, корпусом текстів, об'єднаних сферою знань, часовим періодом, предметом, темою; не має постійного складу комунікантів; мовленнєва поведінка, мисленнєво-комунікативна діяльність, процес протікання комунікації, цілеспрямована соціальна дія; породження і розуміння синхронізовані; наявний безпосередній контакт між адресатом і адресантом; ширше поняття; недискретний; передбачає віддзеркалення реальності.

– *текст*: вторинний; «застиглий» дискурс, з якого вилучили обставини, учасників комунікації з їхніми психічними і соціальними особливостями; одиниця лінгвістичного аналізу, що складається з речень; одиниця лінгвальна; предикативна одиниця; паралінгвістичні засоби відсутні; одиниця статична (структура); є фрагментом дискурсу, його елементарною базовою одиницею; має постійний склад комунікантів; результат мовленнєвої діяльності; процеси породження і розуміння несинхронізовані; відсутній контакт між адресатом і адресантом, оскільки текст є посередником такої взаємодії; вужче поняття; дискретний; передбачає конструювання ментальної реальності.

3. Необхідність засвоєння теоретичних засад термінотворення. Одним з основних завдань ТВП є «дослідження системи лінгвістичного забезпечення військ, функцій та завдань службової діяльності військового перекладача» [9, с. 111], що, зокрема, передбачає проведення в Збройних Силах України військово-термінологічної діяльності.

Відповідно до чинного Військового стандарту 01.003.001 [13] «*військово-термінологічна діяльність* – це нормативно-кодифікуюча діяльність військового перекладача, що полягає у проведенні термінотворчої, нормотворчої, термінографічної й лексикографічної роботи, пов'язаної з унормуванням, нормалізуванням, кодифікуванням і гармонізуванням військової термінології, підготовкою військових термінологічних стандартів, формуванням і підтриманням інформаційної бази даних стандартизованих військових термінів, а також укладанням глосаріїв і багатомовних військових словників різних типів» [13, с. 11].

Якісне проведення військовим перекладачем робіт, пов'язаних з унормуванням, нормалізуванням, кодифікуванням і гармонізуванням військової термінології, не можливе без знання й практичного застосування теоретико-методологічних засад – концепцій, норм, вимог і правил термінотворення й стандарто-творення.

До таких засад відносимо основоположні принципи Віденської термінологічної школи Ойгена Вюстера щодо системності, моносемічності терміна та пріоритету поняття над словом [14], Міжнародний стандарт ISO 704 [15], який визначає фундаментальні логічні принципи термінологічної роботи (співвідношення об'єкта, поняття, дефініції та терміна), Національний стандарт України ДСТУ 3966 [16], наукові праці Т. Кияка [14; 17], Б. Рицаря [18; 19], М. Гінзбурга [20] та ін. українських термінознавців.

Урахування теоретичних засад термінотворення передбачає знання й дотримання *логіко-концептуальних* і *лінгвостилістичних* параметрів конструювання дефініцій спеціальних термінів і понять.

До основних *логіко-концептуальних параметрів* відносимо:

– *співмірність (адекватність обсягу)*: обсяг поняття, що визначається, має бути абсолютно тотожним обсягу визначального виразу; дефініція не повинна бути ані надто широкою (охоплювати зайві об'єкти), ані надто вузькою (виключати об'єкти, що належать до поняття);

– *системність (концептуальність)*: властивість дефініції чітко відображати ієрархічне та координатне місце поняття в терміносистемі через вказівку на найближче родове поняття та специфічну видову відмінність;

– *есенціальність (суттєвість ознак)*: вимога до змісту дефініції, що полягає у відборі та фіксації виключно тих диференційних (розрізнявальних) ознак об'єкта чи явища, які є необхідними та достатніми для його ідентифікації та відмежування від суміжних понять;

– *відсутність тавтології (хибного кола)*: фундаментальний принцип, згідно з яким один термін не повинен визначатися через інший, який, своєю чергою, визначається через перший;

– *несуперечність*: здатність дефініції логічно узгоджуватися з усіма іншими визначеннями в межах галузевої понятійної системи, виключаючи будь-які внутрішні логічні парадокси та конфлікти з аксіоматичною базою відповідної науки;

– *позитивність (ствердність форми)*: дефініція має розкривати сутність поняття через наявні, а не відсутні в нього ознаки; використання заперечних дефініцій (через частку «не») допускається виключно для понять, які за своєю природою є негативними або дихотомічними (напр., незалежність, асиметрія);

– *відсутність невідомих (недопущення «ignotum per ignotius»)*: недопущення пояснення невідомого через невідоме;

передбачає використання для пояснення нового поняття лише тих термінів і категорій, значення яких уже достеменно відоме та попередньо визначене.

Лінгвостилістичні (лексико-прагматичні) параметри стосуються мовної форми визначення і передбачають:

– *лаконічність (мовну економність)*: досягнення максимальної інформативної повноти дефініції за умови використання мінімально необхідної кількості мовних засобів; усунення будь-якої надлишкової (енциклопедичної, описової) інформації, що не несе диференційного навантаження;

– *однозначність (ясність)*: недопущення полісемії в дефініції, використання метафор, епітетів, художніх порівнянь, емоційно-експресивної лексики та двозначних синтаксичних конструкцій;

– *нормативність (лінгвістичну правильність)*: відповідність лексико-граматичного та синтаксичного оформлення дефініції чинним нормам літературної мови та правилам національного стандартотворення (узгодженість родів, відмінків, правильне використання віддієслівних іменників тощо).

– *стилістичну однорідність*: використання в тексті визначення/дефініції лексики виключно наукового та/або офіційно-ділового стилю, без розмовних, просторічних чи публіцистичних елементів.

4. Дефініція терміна «дискурс» для ТВП. Оскільки в сучасній філологічній науці відсутнє узгоджене розуміння щодо визначення терміна «дискурс», а наявні дефініції не розкривають повною мірою зміст цього поняття за строгими методологічними параметрами, на основі аналізу й синтезу наведених вище атрибутивних ознак, з урахуванням специфіки службової діяльності військового перекладача та завдань перекладацького супроводу як основи лінгвістичного забезпечення військ, запропонуємо таку дефініцію терміна «дискурс» для цілей ТВП:

дискурс – когнітивно-лінгвальна форма об'єктивації смислів в мовленні й текстах навколо певних концептів з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників.

5. Дефініція терміна «військовий дискурс» для ТВП. Одне з перших визначень військового дискурсу належить В. Вигівському: «Під військовим дискурсом розуміємо мисленнєво-комунікативну взаємодію у професійному середовищі військовослужбовців, що охоплює ситуації офіційного і неофіційного спілкування [21, с. 10]. За формою військовий дискурс представлено монологічним (накази, розпорядження) чи діалогічним спілкуванням військових. Монологічний і діалогічний військовий дискурс зафіксовані на паперових або електронних носіях: а) офіційне монологічне спілкування; б) неофіційне діалогічне спілкування [21, с. 11]. В. Вигівський також визначає ядерну зону військового дискурсу, що «спирається на виділення тих лексико-фразеологічних засобів репрезентації фахового спілкування, які безпосередньо об'єктивують базовий концепт АРМІЯ – THE MILITARY» [21, с. 18].

Л. Гончарук [22] визначила військовий дискурс в аспекті перекладознавства як «сукупність текстів військової тематики мовою оригіналу, які відтворюються мовою перекладу зі збереженням перекладацьких домінант і з урахуванням системотвірних чинників дискурсу: середовища, режиму спілкування й стилю. Франкомовний військовий дискурс в контексті нашого дослідження є сукупністю національних і міжнародних доку-

ментів на французькій мові, які належать до військового варіанту офіційно-ділового стилю» [22, с. 18].

Н. Акульшина [23] порівняла поняття «військовий дискурс» і «воєнний дискурс». На думку дослідниці, визначальною ознакою військового дискурсу є субординація, що пояснюється «такими невід'ємними поняттями армійського життя, як чіткість та дисципліна, які стосуються стилю життя учасників-комунікантів військового дискурсу... Структурованість та чіткість спостерігається не тільки в процесі комунікації, але й у будові того чи іншого виду військового тексту, що знайшло своє відображення у створенні різних видів військової документації, таких як статутна документація, настанови, накази, розпорядження, донесення, рапорти тощо» [23, с. 461]. Н. Акульшина виокремлює формальний та неформальний дискурси: «Формальний військовий дискурс містить військово-технічні матеріали, військові документи, статuti, накази, рапорти, розпорядження, які мають низку власних особливостей таких як: зміни термінологічного корпусу виключно за умови змін чи вилучення із вжитку деяких термінів, утворення нових термінів у зв'язку із реформуванням видів збройних сил, нових видів озброєння та бойової техніки, розробленням нових видів та методів ведення бойових дій, наявність скорочень та індексних позначень, умовних позначок для більшості видів озброєння та військової техніки. Що стосується неформального військового дискурсу, який є близьким за ознаками до військового сленгу, то ми повністю погоджуємося із визначенням Балабіна В.В.» [23, с. 461]. Шкода, що Н. Акульшина не запропонувала власні дефініції для цих понять.

Відсутні термінологічні визначення і в багатьох інших проаналізованих нами наукових працях, що безпосередньо присвячені проблематиці військового дискурсу (Г. Бабічева [24], В. Старух [25], К. Татаренко [26], О. Зубач [27] та ін.).

Завершуючи аналіз джерел, запропонуємо дефініцію для терміна «військовий дискурс». Для позначення однієї з дескриптивних ознак дискурсу, скористаємося спеціальними поняттями «об'єктивація» і «об'єктивуватися (об'єктивуватися)»:

«ОБ'ЄКТИВАЦІЯ, і, ж. [І]філос.[І] 1. Опредметнення, перетворення на об'єкт кого-, чого-небудь. *Пошук підстав завжди означає рефлексивне виявлення першопричини й тим самим об'єктивацію цієї першопричини в самосвідомості* (з наук. літ.); *Об'єктивація – одне з основних понять філософії М. Бердяєва, вона означає трансформацію духу в буття, вічності – у тимчасове, суб'єкта – в об'єкт* (з наук.-попул. літ.). 2. Утілення чого-небудь у конкретних предметних формах, образах і т. ін., у чомусь об'єктивному. *Універсальним засобом об'єктивації поведінки, що використовується в усіх видах тренінгу, є зворотний зв'язок* (з навч. літ.)» [28].

«ОБ'ЄКТИВОВАТИСЯ, ується, *недок.*, **ОБ'ЄКТИВУВАТИСЯ**, ується, *недок.* і *док.* Підлягати об'єктивації (у 2 знач.), *заснавати об'єктивації. Психічна енергія здатна перетворюватися у певні предмети та явища, тобто об'єктивуватися* (з наук. літ.); *Свідомість об'єктивується у формах матеріальної і духовної культури людства* (з наук.-попул. літ.); *Якщо у вчинку об'єктивується особистість, то через історію вчинків (біографію) ми можемо збагнути психологію і соціологію особистості* (з навч. літ.)» [29].

Очевидно, що в дискурсі учасники дискурсу (комуніканти) насамперед об'єктивують/об'єктивують (втілюють) смисли,

що сконцентровані навколо відповідних концептів. При цьому об'єктивація смислів комунікантами відбувається: 1) у когнітивно-лінгвальній формі; 2) у мовленні й текстах; 3) з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників комунікації.

Якщо термін «дискурс» ми визначили як когнітивно-лінгвальну форму об'єктивації смислів в мовленні й текстах навколо певних концептів з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників, тоді **військовий дискурс** – це різновид дискурсу, що об'єктивується у сфері діяльності збройних сил навколо концептів «війна», «військо», «озброєння».

Висновки. Оскільки одним із методологічних завдань ТВП як спеціальної теорії перекладознавства є унормування спеціальних одиниць її концептуального апарата, предметом статті стала проблема визначення термінів «дискурс» і «військовий дискурс». Сутність проблеми полягає в тім, що в сучасних перекладознавчих, мовознавчих і літературознавчих дослідженнях слово «дискурс» необхідно розглядати не просто як спеціальний термін або поняття, а як категорію філологічної науки – гранично загальне фундаментальне поняття, що виражає найбільш істотні відносини тих чи інших галузей дійсності, знання й діяльності. У науковому середовищі слово «дискурс» часто використовують як синонім для понять «текст» та/або «мовлення», що об'єктивно підтверджується лексикографічними джерелами сучасної української мови. Узагальнено визначальні атрибутивні ознаки для поняття «дискурс», які дозволяють диференціювати його від суміжного, але нетотожного поняття «текст». Завдання створення дефініцій для спеціальних термінів і понять офіційно визначено Міністерством оборони України в якості військово-термінологічної (нормативно-кодифікуючої) функції військового перекладача, пов'язаної з унормуванням, нормалізуванням, кодифікуванням і гармонізуванням військової термінології, підготовкою військових термінологічних стандартів, формуванням і підтриманням інформаційної бази даних стандартизованих військових термінів, укладанням глосаріїв і багатомовних військових словників різних типів. Така діяльність не можлива без знання й практичного застосування теоретичних засад (концепцій, норм, вимог і правил) термінотворення й стандартотворення. За підсумками дослідження, для цілей і завдань теорії військового перекладу, з урахуванням багаторічного (1993–2026 роки) досвіду підготовки військових перекладачів у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, реальної практики перекладацького супроводу в Збройних Силах України та успішного виконання інших завдань лінгвістичного забезпечення військ сформульовано такі дефініції термінів: *дискурс* – когнітивно-лінгвальна форма об'єктивації смислів у мовленні й текстах навколо певних концептів з урахуванням прагматичних, соціокультурних, психолінгвістичних, естетичних та інших позамовних чинників; *військовий дискурс* – різновид дискурсу, що об'єктивується у сфері діяльності збройних сил навколо концептів «війна», «військо», «озброєння».

Література:

1. Балабін В.В. Об'єкт і предмет теорії військового перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Випуск № 31. Том 3, 2017. С. 97–100. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v31/part_3/26.pdf (дата звернення: 16.07.2026).
2. Балабін В.В. Вимоги до військового перекладача. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Випуск № 32. Том 2, 2018. С. 140–143. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v32/part_2/39.pdf (дата звернення: 16.07.2026).
3. Балабін В.В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Випуск № 34. Том 2, 2018. С. 67–73. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v34/part_2/20.pdf (дата звернення: 16.07.2026).
4. Єрмоленко С.Я. Дискурс. *Українська мова: Енциклопедія* / Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О.О. (співголова), Зяблюк М.П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. С. 142–143.
5. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
7. Корольов І.Р. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studia Linguistica*. Випуск 6, 2012. С. 285–305. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6\(2\)_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stling_2012_6(2)_48) (дата звернення: 16.07.2026).
8. Велика мовна модель Gemini [Електронний ресурс] / розроб. Google. URL: <https://gemini.google.com> (дата звернення: 16.07.2026).
9. Балабін В.В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні: Монографія. Київ: Логос, 2018. 492 с.
10. Дискурс. *Словник української мови*. Томи 1–16 (А-РЯХТЛИВИЙ). Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2015–2026. URL: <https://sum20ua.com/?page=763&searchWord=%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81&wordid=156904> (дата звернення: 16.07.2026).
11. Дискурс. *Тезаурус з лінгвістичної термінології*. Лінгвістичний портал «MOVA.info». URL: http://www.mova.info/mov_thes.aspx?11=68 (дата звернення: 16.07.2026).
12. Галич О.Б. Функціонально-типологічні аспекти текстоцентричної парадигми в лінгвістиці. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. Випуск 29, 2014. С. 27–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2014_29_6 (дата звернення: 16.07.2026).
13. Військовий стандарт 01.003.001 (Видання 1). Адміністративна діяльність. Лінгвістичне забезпечення військ (сил). Основні положення. Розробники: В.В. Балабін (керівник розробки), М.Б. Білан, Л.М. Гончарук, В.М. Лісовський та ін. Київ: Міністерство оборони України, 2018. 26 с. URL: https://lndc.knu.ua/uploads/n_46_70224820.pdf (дата звернення: 16.07.2026).
14. Кияк Т.Р. Віденська термінологічна школа та її вплив на сучасне термінознавство. *Іноземна філологія*. 2005. Вип. 116. С. 68–73.
15. ISO 704:2022. Terminology work – Principles and methods. 4th ed. Geneva: International Organization for Standardization, 2022. 58 p.
16. Національний стандарт України. Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять: ДСТУ 3966:2009. [На заміну ДСТУ 3966:2000;

- чинний від 2010-07-01]. Київ: Держспоживстандарт України, 2010. IV, 32 с.
17. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Монографія. Київ: КМ Аcaademia, 2000. 216 с.
 18. Рицар Б.П. Основні засади та правила українського термінотворення (на прикладі розроблення термінологічних стандартів). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2008. № 620. С. 3–14.
 19. Рицар Б.П. Методологічні засади українського стандартотворення. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2011. № 2. С. 15–23.
 20. Михайло Гінзбург. Основні термінологічні праці. URL: https://tc-terminology.lpnu.ua/TK_Gallery/TK_gallery_Hinzburh.htm#S_3.7 (дата звернення: 16.07.2026).
 21. Вигівський В.Л. Структурно-семантичні, стилістичні та прагматичні особливості військових ономасій (на матеріалі англійської мови). Автореф. дис. ...канд. філол. наук. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2009. 23 с.
 22. Гончарук Л.М. Жанрові аспекти перекладу офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.16: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 18 с.
 23. Акульшина Н.Т. Поняття «військового» та «воєнного» дискурсів – об'єктивна тотожність та/чи перманентна протилежність. *Studia Linguistica*. Випуск 5, 2011. С. 458–462.
 24. Бабічева Г. Аксиологія та прагматика сучасного англійського військового дискурсу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). 2013. Вип. 18. С. 249–254.
 25. Старух В.О. Національні та міжнародні невербальні елементи в українському військовому дискурсі. *Лінгвістичні дослідження*. 36. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2015. Вип. 39. С. 104–108.
 26. Татаренко К.В. Лінгвістичні особливості висвітлення військового дискурсу (на прикладі АТО) у ЗМІ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2015. Вип. 56. С. 299–301.
 27. Зубач О.А. Детермінація понять військовий дискурс та воєнний дискурс у мовознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2025. № 73. С. 66–68.
 28. Об'єктивація. *Словник української мови*. Томи 1–16 (А-РЯХТЛИВІЙ). Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2015–2026. URL: https://sum20ua.com/?wordid=62267&page=1990&searchWord=%D0%BE%D0%B1#lid_62267 (дата звернення: 16.07.2026).
 29. Об'єктивуватися. *Словник української мови*. Томи 1–16 (А-РЯХТЛИВІЙ). Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2015–2026. URL: https://sum20ua.com/?wordid=225966&page=1990&searchWord=%D0%BE%D0%B1#lid_225966 (дата звернення: 16.07.2026).

age=1990&searchWord=%D0%BE%D0%B1#lid_225966 (дата звернення: 16.07.2026).

Balabin V., Lisovskyi V. Defining the terms “discourse” and “military discourse” in military translation/interpreting theory

Summary. The article continues the exploration of the scholarly issues of military translation/interpreting theory initiated in this journal in 2017–2018, when the object and subject matter of this theory were defined, the requirements for the military translator/interpreter were methodologically substantiated, and the genre and stylistic specificity of military translation/interpreting was described. The purpose of the paper is to theoretically define the terms «discourse» and «military discourse», which belong to the core units of the philological and linguistic level of the professional competence of a military translator/interpreter. These concepts require mandatory active reproductive acquisition by students – prospective military translators/interpreters. The study analyzes the concepts «discourse» and «military discourse» along with existing terminological definitions, comparing their attributive and differential features. Emphasis is placed on the need to master the theoretical foundations of term formation, as well as the logical-conceptual and linguostylistic parameters for constructing definitions of specialized terms and concepts. Such mastery is essential for the military translator/interpreter to successfully execute tasks related to the standardization, normalization, codification, and harmonization of military terminology. It is equally critical for preparing military terminological standards, developing and maintaining a database of standardized military terms, and compiling glossaries and multilingual military dictionaries of various types. Based on the research findings, the following term definitions are formulated: *discourse* – a cognitive-linguistic form of meaning objectification in speech and texts around specific concepts, accounting for pragmatic, sociocultural, psycholinguistic, aesthetic, and other extralinguistic factors; *military discourse* – a sub-type of discourse objectified within the sphere of the armed forces' activities around the concepts of «war», «the military», and «armament».

Key words: translation studies, military translation/interpreting, military translation/interpreting theory, term formation, discourse, military discourse.

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026